

INHOUD

1. INLEIDING	1
1.1. De aanleiding	1
1.2. De werkwijze	1
1.3. Over de gegevens	2
1.4. De tijdsduur van de evaluatie	3
1.5. De opzet	3
2. ALGEMENE INFORMATIE	4
3. DE GEGEVENS	6
3.1. Artikel 19 lid 2: De limitatieve vrijstellingslijst	6
3.2. Artikel 19 lid 2: Aanvaard gemeentelijk beleid	10
3.3. Artikel 19 lid 3: kruimelgevallen	12
4. OPMERKINGEN M.B.T. DE LIMITATIEVE LIJST	13
5. ARTIKEL 19 WRO: AANTALLEN EN TERMIJNEN	21
6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	24
6.1. Conclusies	24
6.2. Aanbevelingen	24
BIJLAGEN	26
Bijlage 1: Paragraaf 3.2.2 van de circulaire artikel 19: de limitatieve vrijstellingslijst	26
Bijlage 2: Artikel 20 BRO	27
Bijlage 3: Tekst limitatieve vrijstellingslijst na wijziging en categorie waarvoor een specifieke verklaring van geen bezwaar ex artikel 19 lid 2 vereist is	28
Bijlage 4: Toelichting en tabellen	30

1. INLEIDING

1.1. De aanleiding

Sinds 3 april 2000 geldt de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). Naar aanleiding van deze wetwijziging heeft de provincie haar beleid met betrekking tot artikel 19 verwoord in een nieuwe "Circulaire artikel 19". In deze circulaire staat geregeld in welke gevallen gemeenten op basis van het nieuwe artikel 19 lid 2 WRO zelfstandig vrijstellingen kunnen verlenen zonder vooraf een verklaring van geen bezwaar aan te vragen. In feite gaat het dan om zogenaamde algemene verklaringen van geen bezwaar. De provincie heeft daarvoor categorieën van gevallen aangewezen (waarover meer in hoofdstuk 2. Algemene informatie).

Onder 3.3. van de "Circulaire artikel 19" is de wens aangegeven inzicht te krijgen in de toepassing van de zogenaamde algemene verklaring van geen bezwaar ex artikel 19 lid 2 WRO. In de aanbiedingsbrief d.d. 4 april 2000 behorend bij de circulaire hebben gedeputeerde staten dit benadrukt. Om inzicht te krijgen in de wijze waarop met de algemene verklaring van geen bezwaar omgegaan wordt, was het de bedoeling dat gemeenten per kwartaal een overzicht zouden geven van de verzoeken waarvoor met toepassing van de algemene verklaring van geen bezwaar vrijstelling is verleend. Na een jaar zou er een evaluatie plaatsvinden, aan de hand waarvan bekeken zou worden of de aangewezen categorieën van gevallen aangepast zouden moeten worden.

Aangezien op veel bouwaanvragen nog het "oude" artikel 19 WRO van toepassing was, bleek in de praktijk dat het geruime tijd duurde voordat op enige schaal gebruik kon worden gemaakt van het "nieuwe" artikel 19 en daarmee ook van de algemene verklaring. Om die reden heeft het enige tijd geduurd voordat het zinvol was met een evaluatie van de artikel 19-toepassing te beginnen.

Voorts is in het kader van een evaluatie ten behoeve van de fundamentele herziening van de WRO door het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer gevraagd gegevens te verstrekken over het aantal malen dat toepassing is gegeven aan artikel 19 lid 3 WRO (de zogenaamde BRO-kruidlijst). De toepassing van dit artikel is uitsluitend een gemeentelijke bevoegdheid.

In het voorliggende onderzoek is de gemeenten gevraagd om gegevens te verschaffen met betrekking tot artikel 19 lid 2 en lid 3 WRO.

1.2. De werkwijze

Per brief d.d. 3 juli 2001 is alle gemeenten in de provincie Utrecht verzocht om vóór 1 oktober 2001 de gevraagde gegevens aan te leveren, hetzij door gebruikmaking van de bij de brief gevoegde diskette, per mail, of op papier (in bijlage 4 op pagina 29 zijn de tabellen en bijbehorende toelichting opgenomen, zoals die aan de gemeente verzonden zijn). Een aantal gemeenten heeft aan dit verzoek voldaan. Verschillende gemeenten hebben echter gevraagd om uitstel en de gegevens op een later tijdstip aangeleverd. Toen het merendeel van de reacties uitbleef is op 15 oktober 2001 een herinneringsbrief uitgegaan naar de overgebleven gemeenten. Naar aanleiding van deze brief is

wederom een aantal reacties binnengekomen. Ook nu waren er gemeenten die aangaven de gestelde termijn in deze brief (15 november 2001) niet te kunnen halen. In de daarop volgende maanden zijn de laatste reacties binnengekomen.

Het resultaat is dat uiteindelijk het merendeel van de Utrechtse gemeenten op het verzoek gereageerd heeft, al dan niet op positieve wijze. Zo heeft de gemeente Utrecht te kennen gegeven onvoldoende personele capaciteit te hebben om de gevraagde gegevens aan ons te kunnen verstrekken. Deze gemeente heeft een totaaloverzicht gestuurd. Dit totaaloverzicht is niet inzichtelijk. Hierdoor zijn de gegevens van de gemeente Utrecht niet in de evaluatie verwerkt. De gemeente Loenen heeft aangegeven geen tijd te hebben om aan ons verzoek te voldoen. Het aanleveren van de gegevens had voor deze gemeente geen prioriteit. Ook de gegevens van de gemeente De Bilt ontbreken. Deze gemeente heeft de gegevens niet aangeleverd in verband met een technische storing in het computersysteem. Het vergaren van de gevraagde gegevens door middel van het uitzoeken van de dossiers werd te tijdrovend geacht. Van de gemeenten Bunnik en Woerden is in het geheel geen reactie gekomen. In totaal hebben dus 5 van de 33 Utrechtse gemeenten niet gereageerd of geen bruikbare gegevens aangeleverd.

1.3. Over de gegevens

Zoals hierboven is beschreven, heeft de aanlevering van de gegevens op verschillende momenten plaatsgevonden, waardoor deze gegevens betrekking hebben op verschillende eindmomenten. Voor de evaluatie is echter uitgegaan van gegevens die in de meeste gevallen betrekking hebben op de periode april 2000 tot en met eind november 2001.

Voor de duidelijkheid wordt vermeld dat niet alle gegevens in de tabellen betrekking hebben op alle gemeenten, omdat:

- niet alle gemeenten op het verzoek om toezending van de gegevens gereageerd hebben en;
- niet alle gemeenten volledig zijn geweest in de beantwoording van de vragen.

Daarnaast bevat dit rapport tabellen met gegevens die afkomstig zijn uit provinciale bronnen. Deze gegevens hebben weer wél betrekking op alle gemeenten. Zo geven de tabellen 5 (gedeeltelijk), 9, 10 en 11 gegevens die betrekking hebben op alle Utrechtse gemeenten. Voor wat betreft de overige tabellen is dit niet het geval, maar zijn alleen de gegevens verwerkt van de gemeenten die aan het onderzoek hebben deelgenomen. Dit laatste is per tabel waar dat voor geldt in een voetnoot aangegeven. Met name van belang voor de interpretatie van de gegevens is dan dat een grote gemeente als Utrecht niet meegeteld is. Het is van belang dit in het achterhoofd te houden om de gepresenteerde cijfers en gegevens in een goed licht te kunnen plaatsen.

Geconcludeerd kan worden dat de bereidwilligheid van veel gemeenten om (tijdig) medewerking te verlenen aan het onderzoek niet erg groot is geweest. Zelfs na herhaaldelijke verzoeken hebben wij van sommige gemeenten geen reactie ontvangen en de gemeenten die wél gereageerd hebben, hebben niet steeds de tabellen (op de juiste wijze) ingevuld. Enkele gemeenten hebben zelfs de tabellen, zoals wij die aan hen verzonden hebben (zie bijlage 4) “omgebouwd” naar hun eigen wens. Op die manier werden de tabellen in omvang gehalveerd en makkelijker in te vullen, omdat bepaalde vragen niet meer in die tabellen voorkwamen.

Om bovengenoemde redenen (niet alle gemeenten hebben gereageerd, gemeenten hebben de enquête niet volledig ingevuld, gemeenten hebben de gegevens op verschillende momenten aangeleverd) is het totaaloverzicht over de genoemde evaluatieperiode niet geheel zuiver. De uitkomsten van deze evaluatie vormen echter wel een indicatie van het gebruik van het nieuwe artikel 19.

1.4. De tijdsduur van de evaluatie

Er ligt een geruime tijd tussen de start van de evaluatie en de presentatie van de resultaten. Hiervoor zijn de volgende oorzaken aan te wijzen:

- De aanlevering van gegevens door gemeenten heeft lange tijd op zich laten wachten;
- Er is voor gekozen om tegelijk met de evaluatie de Circulaire artikel 19 en het aanvraagformulier voor verklaringen van geen bezwaar te actualiseren en de limitatieve vrijstellingslijst op een aantal punten te wijzigen;
- Verschillende diensten en sectoren binnen de provincie zijn om advies gevraagd;
- De Inspectie VROM en het BRU hebben veel tijd nodig gehad om hun oordeel te geven over de geactualiseerde Circulaire artikel 19.

1.5. De opzet

Voor een goed begrip van de in dit onderzoek gepresenteerde gegevens, volgt na deze inleiding allereerst een hoofdstuk met in het kort enige algemene informatie over de herziening van de WRO en het beleid van de provincie, zoals dat in de “Circulaire artikel 19” is neergelegd. Vervolgens treft u in hoofdstuk 3 de gegevens aan met betrekking tot artikel 19 lid 2 en lid 3. Hoofdstuk 4 is in zijn geheel gewijd aan de opmerkingen die de gemeenten gemaakt hebben met betrekking tot de limitatieve vrijstellingslijst uit de circulaire.

Omdat verwacht werd dat de nieuwe WRO een aantal effecten met zich mee zou brengen, wordt hieraan ook een hoofdstuk gewijd. In dit hoofdstuk, “Artikel 19 WRO: aantallen en termijnen” genaamd, wordt o.a. bekeken of de wetswijziging een vermindering van de bestuurslasten teweeg heeft gebracht. Daarvoor is het noodzakelijk om eveneens gegevens te vermelden die betrekking hebben op artikel 19 lid 1. Na dit hoofdstuk volgen de conclusies en de aanbevelingen en tenslotte de bijlagen.

2. ALGEMENE INFORMATIE

Op 3 april 2000 is een herziene Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) in werking getreden. Het algemene doel van deze herziening was om een betere afstemming te bereiken tussen de Algemene wet bestuursrecht en de WRO. Daarnaast bevat de herziene WRO maatregelen om de bestuurslast terug te dringen. Zo is het artikel 19 geheel gewijzigd. De wijziging van dit artikel heeft ertoe geleid dat de tot dan gehanteerde werkwijze van de provincie met betrekking tot verzoeken om verklaringen van geen bezwaar op grond van dit artikel aangepast moest worden. Om die reden was het nodig om de “oude” circulaire artikel 19 te vervangen door een nieuwe circulaire. In deze nieuwe “Circulaire artikel 19” (d.d. 4 april 2000) is het provinciale beleid verwoord met betrekking tot de werkwijze en de toepassing van het nieuwe artikel 19. In dit hoofdstuk zal het beleid kort uiteengezet worden.

De zelfstandige projectprocedure

De zelfstandige projectprocedure is geregeld in artikel 19 lid 1 van de WRO. Het is een zware vrijstellingsprocedure, waaraan de wet een aantal belangrijke eisen stelt. Zo moet de aanvraag om een verklaring van geen bezwaar door de gemeente vergezeld gaan van een goede ruimtelijke onderbouwing.

Deze ruimtelijke onderbouwing moet volgens de Memorie van Toelichting *de visie bevatten op de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling van het betrokken gebied, waarbinnen het project moet passen, en de ruimtelijke effecten van het project op de omgeving*. Voor de vrijstelling op grond van artikel 19 lid 1 is altijd vooraf een verklaring van geen bezwaar van de provincie nodig. De provincie beoordeelt o.a. of de aanvraag voldoende ruimtelijk onderbouwd is.

De algemene verklaring van geen bezwaar

Artikel 19 lid 2 WRO houdt een lichtere vrijstellingsprocedure in dan het eerste lid van artikel 19. Het artikel geeft gedeputeerde staten de mogelijkheid om categorieën van gevallen vast te stellen waarvoor burgemeester en wethouders vrijstelling kunnen verlenen zonder vooraf een verklaring van geen bezwaar aan te vragen. Gezegd kan worden dat het dan eigenlijk gaat om een zogenaamde algemene verklaring van geen bezwaar. Ook bij de toepassing van lid 2 geldt de eis van een goede ruimtelijke onderbouwing, zoals hierboven omschreven.

Voor de toepassing van artikel 19 lid 2 zijn door gedeputeerde staten de volgende categorieën van gevallen aangewezen, waarin burgemeester en wethouders zelfstandig vrijstelling kunnen verlenen. In de “Circulaire artikel 19” staat aangegeven welke categorieën van gevallen er op grond van artikel 19 lid 2 WRO zijn aangewezen. Burgemeester en wethouders kunnen zelfstandig vrijstelling verlenen voor:

- ⌚ Projecten in het **stedelijk gebied**, die voorkomen op de limitatieve vrijstellingslijst ¹;
- ⌚ Projecten die in overeenstemming zijn met door de provincie aanvaard gemeentelijk beleid, zoals vastgelegd in een ontwerp voor een structuurplan, een bestemmingsplan of een ander gemeentelijk plan of beleidsdocument voor specifieke ruimtelijke onderwerpen (zoals aan-en

---

¹ Zie voor de complete tekst van de limitatieve vrijstellingslijst bijlage 1 op pagina 25.

bijgebouwenregeling, stedelijke visies op basis van ISV-plannen, structuurvisies, een regeling voor GSM-masten, recreatiewoningen e.d.).

De limitatieve vrijstellingslijst

In de circulaire is een lijst opgenomen, waarin projecten staan vermeld die via de algemene verklaring van geen bezwaar zelfstandig door de gemeente kunnen worden afgehandeld.

De vrijstellingsregeling mag niet cumulatief worden toegepast.

Projecten op basis van aanvaard gemeentelijk beleid

De hiervoor genoemde plannen kunnen een basis vormen voor een algemene verklaring van geen bezwaar. Hier gelden (o.a.) de volgende voorwaarden:

- voldoende aandacht aan de “goede ruimtelijke onderbouwing”;
- de PPC heeft over (onderdelen van) het plan een onverdeeld positief advies uitgebracht.

Een onderscheid kan gemaakt worden tussen plannen die betrekking hebben op het stedelijk gebied en plannen die betrekking hebben op het buitengebied. Voor plannen met betrekking tot het stedelijk gebied wordt door de provincie “automatisch” een algemene verklaring van geen bezwaar afgegeven voor het gehele plan of een deel daarvan, mits uiteraard de PPC een onverdeeld positief advies heeft uitgebracht. Een besluit over de afgifte van een algemene verklaring van geen bezwaar voor plannen in het buitengebied en de overige plannen en beleidsdocumenten wordt pas genomen op basis van een daartoe strekkend verzoek van het gemeentebestuur. Als er sprake is van een beschermd stads- of dorpsgezicht wordt voor dat (deel van het) plan geen algemene verklaring van geen bezwaar afgegeven.

In het geval dat er in het kader van de vrijstellingsprocedure zienswijzen kenbaar gemaakt zijn, geldt de algemene verklaring van geen bezwaar niet en is alsnog vooraf een verklaring van geen bezwaar nodig.

De kruimelgevallenregeling

Artikel 19 lid 3 WRO geeft burgemeester en wethouders een volledige autonome bevoegdheid om vrijstelling te verlenen. De provincie komt hier op generlei wijze aan te pas. De gevallen waarvoor deze mogelijkheid geldt, staan aangegeven in artikel 20 van het Besluit op de Ruimtelijke Ordening (BRO). De tekst van het BRO is opgenomen in bijlage 2 op pagina 26.

3. DE GEGEVENS

3.1. Artikel 19 lid 2: De limitatieve vrijstellingslijst

Hieronder zijn in verschillende tabellen gegevens samengevoegd die de gemeenten hebben aangeleverd. In de eerste tabel staan verschillende projecten die door gemeenten op basis van de limitatieve vrijstellingslijst uit de circulaire (zie bijlage 1 op pagina 25) zijn afgehandeld. Achter elk project staat het aantal vermeld. In de daarop volgende tabellen staat aangegeven hoeveel maal en wat voor soort ruimtelijke onderbouwing er gebruikt is, hoeveel maal de verschillende categorieën van de limitatieve lijst van toepassing zijn geweest en hoeveel maal er sprake was van zienswijzen.

Tabel 1²

AARD VAN HET PROJECT	AANTAL
Aanleggen fietsbrug	1
Aanleggen parkeerplaatsen	1
Aanleggen voet-en fietsbrugverbinding	1
Baggerspeciedepot	1
Bouw van bovenwoningen	1
Gebruik deel van een woning als praktijkruimte	1
Gebruikswijziging bedrijfspand naar wonen	1
Oprichten appartementen en bedrijfsruimten	1
Oprichten basisschool	1
Oprichten bedrijfshal	1
Oprichten bedrijfspand	1
Oprichten calamiteitenafrif	1
Oprichten clubgebouw	1
Oprichten en uitbouwen van een magazijn	1
Oprichten en vervangen woning met garage en schuur	1
Oprichten en vervangen woning met kantoor	1
Oprichten GSM-installatie	1
Oprichten kerkgebouw	1
Oprichten kinderdagverblijf	1
Oprichten kiosk	1
Oprichten winkel met woning	1
Oprichten woning met garage	8
Plaatsen van antennemasten	4

² Deze tabel omvat, vanwege de in de inleiding genoemde redenen, geen gegevens van de gemeenten Utrecht, De Bilt, Loenen, Woerden en Bunnik.

Plaatsen van lichtmasten	1
Plaatsen van steigers	1
Reconstructie weg	3
Restaureren boerderij	1
Splitsen woning en bedrijfsruimte in meerdere woningen	1
Tijdelijke woning	1
Uitbreiden bedrijfsruimte	9
Uitbreiden cultureel centrum	1
Uitbreiden en wijzigen pand	1
Uitbreiden garage	1
Uitbreiden garage tot winkel	1
Uitbreiden kantoor	1
Uitbreiden Mac Donalds	1
Uitbreiden moskee	1
Uitbreiden opleidingscentrum	1
Uitbreiden school	7
Uitbreiden sporthal	1
Uitbreiden telefooncentrale	1
Uitbreiden terras	1
Uitbreiden wijkgebouw	1
Uitbreiden winkelpand	1
Uitbreiden zwembad	1
Veranderen bedrijfspand	1
Veranderen kantoorruimte	2
Veranderen schoolgebouw in woning	1
Verbouwen en veranderen van een politiebureau en dienstwoning in een woning	1
Verbouwen pand tot twee woningen	1
Vergroten bedrijfspand	1
Vergroten dakkapellen	1
Vergroten dansschool	1
Vergroten hooiberg met kantoor	1
Vergroten tuin	18
Vergroten woning	5
Verleggen oprit	1
Vernieuwen en vergroten wijkactiviteitencentrum	1
Vervangen bedrijfsgebouw	1
Vervangen en uitbreiden supermarkt	1
Vervangen woningen	1
Vervangen woning door twee woningen	1
Vervangen woningen en oprichten bedrijfsruimte	1
Wijkrenovatie openbaar gebied	1

Wijzigen entree en uitgangen van een bar	1
Wijzigen winkelgebouw in front office gemeente	1
Wijzigen winkel en woning in winkel met appartementen	1
Woningbouw	49
Totaal	164

Tabel 2³

RUIMTELIJKE ONDERBOUWING	AANTAL
Project	85
Beleidsdocument	14
Geen gegevens aangeleverd door gemeente	65
Totaal	164

Tabel 3⁴

CATEGORIE VAN DE LIJST ⁵	AANTAL
A <i>(nieuwe woningbouw max. 25 woningen in stadsgewesten en regionale opvangkernen en max. 10 woningen in kernen waar restrictief beleid geldt)</i>	42
B <i>(vervanging, verbouwing, uitbreiding van woongebouwen, mits toename niet meer dan 25 resp. 10 woningen bedraagt)</i>	28
C <i>(vervanging, verbouwing, uitbreiding van bedrijven, kantoren, winkels en gebouwen voor bijzondere doeleinden, mits uitbreiding op als zodanig bestemde aansluitende gronden met een maximum van 1500 m2 bruto-vloeroppervlak)</i>	50
D <i>(wijziging, vervanging, verbouwing van bedrijfsgebouwen, kantoren, winkels en bijzondere doeleinden in woongebouwen)</i>	9
E <i>(aanpassing en aanleg van naar aard beperkte weg-, water- en groenvoorzieningen, mits niet samenhangend met of voortvloeiend uit nieuwe planmatige uitbreidingen of reconstructies)</i>	29
F <i>(realisering van bouwwerken als bedoeld in artikel 2 sub e, f en g van het Besluit Meldingsplichtige Bouwwerken en antennemasten tot een hoogte van 12 meter, danwel 5 meter boven de nokhoogte van een bestaand gebouw)</i>	6

³ Deze tabel omvat, vanwege de in de inleiding genoemde redenen, geen gegevens van de gemeenten Utrecht, De Bilt, Loenen, Woerden en Bunnik.

⁴ Deze tabel omvat, vanwege de in de inleiding genoemde redenen, geen gegevens van de gemeenten Utrecht, De Bilt, Loenen, Woerden en Bunnik.

⁵ Zie voor de complete tekst van de limitatieve vrijstellingslijst bijlage 1 op pagina 25.

Totaal	164

Tabel 4⁶

ZIENSWIJZEN	AANTAL
Ja	25
Nee	139
Totaal	164

Voor geen enkel project is aangegeven dat er een relatie bestond met het locatie- en mobiliteitsbeleid of het beleid ten aanzien van grootschalige en perifere detailhandel (het GDV/PDV- beleid).

---

⁶ Deze tabel omvat, vanwege de in de inleiding genoemde redenen, geen gegevens van de gemeenten Utrecht, De Bilt, Loenen, Woerden en Bunnik.

3.2. Artikel 19 lid 2: Aanvaard gemeentelijk beleid

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven, is het mogelijk om in bepaalde gevallen een algemene verklaring van geen bezwaar (avvgb) te verkrijgen op basis van aanvaard gemeentelijk beleid (ontwerpbestemmingsplannen, ontwerpstructuurplannen of andere gemeentelijke plannen of beleidsdocumenten voor specifieke ruimtelijke onderwerpen). Uit tabel 5 is af te lezen hoeveel avvgb de provincie heeft afgegeven op basis van aanvaard gemeentelijk beleid. In de laatste kolom van deze tabel is tevens aangegeven hoeveel van deze avvgb zijn afgegeven aan gemeenten, die aan het onderzoek hebben deelgenomen. In tabel 6 is te zien voor welke projecten gemeenten de avvgb hebben gebruikt en het soort document, dat als basis heeft gefungeerd.

Tabel 5

AVVGB (PERIODE APRIL 2000-NOVEMBER 2001)	AANTAL⁷	AANTAL⁸
Voor hele plan afgegeven	34	24
Gedeeltelijk afgegeven	13	7
Onder voorbehoud afgegeven	10	6
Totaal	57	37

Tabel 6⁹

AARD VAN HET PROJECT	AANTAL	BELEIDSDOCUMENT
Bouw van een kantoor/bedrijfsgebouw	1	Ontwerpbestemmingsplan
Bouw van een kantoor en fabriekshal voor een machinefabriek	1	Ontwerpbestemmingsplan
Dakopbouwen	1	Ontwerpbestemmingsplan
Oprichten bedrijfsgebouw	1	Ontwerpbestemmingsplan
Oprichten GSM-installatie	2	Beleidsnota
Oprichten woningen en bedrijfsruimten	1	Ontwerpbestemmingsplan
Oprichten woon-winkelcomplex	1	Beleidsnota
Realiseren stationsgebouw	1	Ontwerpbestemmingsplan
Showroom	1	Ontwerpbestemmingsplan
Uitbreiden kantoor	1	Ontwerpbestemmingsplan
Verbouwen garage en serre en bouwen zwembad	1	Ontwerpbestemmingsplan
Vernieuwen bebouwing ten behoeve van	1	Ontwerpbestemmingsplan

⁷ Deze kolom bevat gegevens die betrekking hebben op alle gemeenten van de provincie Utrecht.

⁸ Deze kolom omvat geen gegevens met betrekking tot de gemeenten Utrecht, De Bilt, Loenen. Woerden en Bunnik.

⁹ Deze tabel omvat, vanwege de in de inleiding genoemde redenen, geen gegevens van de gemeenten Utrecht, De Bilt, Loenen, Woerden en Bunnik.

stalling paarden/opslag		
Vernieuwen en vergroten garage	1	Ontwerpbestemmingsplan
Woningbouw	7	Ontwerpbestemmingsplan
Totaal	21	

Het is opvallend dat er, zoals blijkt uit de door de gemeenten aangeleverde gegevens, slechts een beperkt aantal maal gebruik is gemaakt van de verleende algemene verklaringen van geen bezwaar.

3.3. Artikel 19 lid 3: kruimelgevallen

Zoals in de inleiding vermeld is, heeft het Ministerie van VROM verzocht gegevens aan te leveren over het aantal maal dat toepassing is gegeven aan artikel 19 lid 3 WRO (de zogenaamde BRO-kruimellijst). Deze vraag is gesteld in het kader van een evaluatie ten behoeve van de fundamentele herziening van de WRO. De gemeenten is verzocht aan te geven van welke categorie van de kruimellijst zij gebruik gemaakt hebben en in hoeveel gevallen.

Hieronder in tabel 7 staan de aantallen vermeld en de categorie van artikel 20 BRO (de kruimellijst).

Tabel 7¹⁰

CATEGORIE VAN ART. 20 BRO (ARTIKEL 19 LID 3 WRO)¹¹	AANTAL
A	1323
B	24
C	13
D	10
E	45
Categorie onvermeld	358
Totaal	1773

¹⁰ Deze tabel omvat, vanwege de in de inleiding genoemde redenen, geen gegevens van de gemeenten Utrecht, De Bilt, Loenen, Woerden en Bunnik.

¹¹ Zie voor de complete tekst van artikel 20 van het Besluit op de Ruimtelijke Ordening bijlage 2 op pagina 26.

4. OPMERKINGEN M.B.T. DE LIMITATIEVE LIJST

Aan de gemeenten is de vraag gesteld op welke punten zij de limitatieve vrijstellingslijst aangepast zouden willen zien. Een aantal gemeenten heeft hierop gereageerd. De opmerkingen van de gemeenten en een reactie daarop zijn hieronder in tabel 8 weergegeven.

Los van dit onderzoek zijn er in de praktijk, door met name gemeenten, regelmatig vragen gesteld en opmerkingen gemaakt met betrekking tot de circulaire. Naar aanleiding van die vragen en opmerkingen worden in de lijst de volgende wijzigingen aangebracht.

- Gebleken is dat het in verband met de duidelijkheid wenselijk is om onderdeel b van de limitatieve lijst anders te formuleren. Aan onderdeel b wordt de volgende zinsnede toegevoegd: “(...) indien het gaat om een toename (...)”.
- Onderdeel c van de lijst wordt aangevuld met “publieksgerichte functies” om bijvoorbeeld de vestiging van banken in centrumgebieden toe te laten.
- Onderdeel f van de lijst wordt anders geformuleerd en zal als volgt komen te luiden: “Realisering van bouwwerken als bedoeld in artikel 2 sub e, f en g van het Besluit Meldingsplichtige Bouwwerken alsmede antennemasten tot een hoogte van 12 meter.”

Tabel 8

GEMEENTE	OPMERKING	REACTIE	VOORSTEL
Baarn	1. Ingeval er sprake is van aanvaard gemeentelijk beleid, bijvoorbeeld in de vorm van een (voor-) ontwerpbestemmingsplan dat door de PPC en GS in het vooroverleg is voorzien van een positief advies, zou ook ingeval van zienswijzen geen afzonderlijke verklaring van geen bezwaar meer nodig moeten zijn. Immers is er reeds door de provincie ingestemd met de ruimtelijke uitgangspunten van de gemeente.	1. De ontwikkeling waarvoor vrijstelling nodig is, zal uiteindelijk zijn opgenomen in het door de gemeenteraad vastgestelde bestemmingsplan. In dat kader kunnen tegen de inpassing van deze ontwikkeling bedenkingen worden ingediend bij GS. De situatie zou zich kunnen voordoen dat GS bij de beoordeling van de bedenkingen tegen een bestemmingsplan tot een ander oordeel komen dan burgemeester en wethouders over de in het kader van de vrijstellingsprocedure ingebrachte zienswijzen. Het gevolg kan zijn dat GS de betreffende ontwikkeling in een bestemmingsplan niet aanvaardbaar vinden, terwijl deze met gebruikmaking van de algemene verklaring van geen bezwaar al wel gerealiseerd is. Teneinde een dergelijke ongewenste situatie te voorkomen is een algemene verklaring van geen bezwaar niet	1. Geen reden tot aanpassing lijst.

	<p>2. Voor wat betreft onderdeel c van de limitatieve lijst is het gewenst om de zin “mits de uitbreiding plaats vindt op de als zodanig bestemde aansluitende gronden” te laten vervallen. Het zou mogelijk moeten zijn om de uitbreidingen te laten plaatsvinden op gronden die niet de bestemming bedrijven, kantoren of winkels hebben.</p>	<p>van toepassing indien in het kader van de vrijstellingsprocedure zienswijzen bij burgemeester en wethouders zijn ingediend.</p> <p>2. Aanpassing van de limitatieve vrijstellingslijst in die zin stuit op bezwaren van de VROM-inspectie. In de Circulaire artikel 19 zal een categorie van gevallen worden opgenomen waarvoor een specifieke verklaring van geen bezwaar op grond van artikel 19 lid 2 vereist is. Het voordeel hiervan is dat voor de projecten die onder de nieuwe categorie vallen niet de zwaardere artikel 19 lid 1-procedure gevolgd hoeft te worden. De nieuwe categorie zal de volgende projecten bevatten: Uitbreiding van bedrijven op bedrijfsterreinen, kantoren op A- of B-locaties, publiekgerichte functies binnen kernwinkel- of centrumgebieden, gebouwen voor bijzondere doeleinden en nutsvoorzieningen op maximaal 50 % van de aansluitende, niet als zodanig bestemde gronden. De totale uitbreiding (eventueel in combinatie met 3.1.2 onder c) mag maximaal 1500 m² bruto-vloeroppervlak beslaan.</p>	<p>2. Een categorie gevallen wordt toegevoegd, waarvoor een specifieke verklaring van geen bezwaar vereist is o.g.v. artikel 19 lid 2.</p>
Driebergen-Rijsenburg	<p>3. Bouw bijgebouw bij woningen in het buitengebied, die groter zijn dan de maat in art. 20 BRO.</p>	<p>3. Er is voor gekozen om de limitatieve vrijstellingslijst niet te doen gelden voor het buitengebied, maar alleen voor het stedelijk gebied. Behoud van de kwaliteit van het buitengebied wordt van belang geacht. Bebouwing in het buitengebied kan zowel in functionele als in visuele zin de kwaliteit van het buitengebied aantasten. Voor dit buitengebied is de Handleiding bestemmingsplannen buitengebied van kracht. Het op basis van deze handleiding (p. 57) toegestane aantal vierkante meters aan bijgebouwen en de mogelijkheden op grond van artikel 20 BRO</p>	<p>3. Geen redenen tot aanpassing lijst.</p>

		bieden voldoende ruimte.	
Maarssen	<p>4. Realisering van maatschappelijke voorzieningen (o.a. nood- en hulpdiensten, zoals bijvoorbeeld een ambulancepost) in stedelijk gebied. Nu moet daarvoor een artikel 19 lid 1- procedure gevoerd worden.</p> <p>5. Realisering van bouwwerken, geen gebouwen zijnde in stedelijk gebied (bijvoorbeeld licht- of reclamemasten) met een hoogte van circa 15 meter. Voor dergelijke bouwwerken moet een artikel 19 lid 1- procedure gevoerd worden.</p> <p>6. Het bouwen van een eerste dienst- of bedrijfswoning bij een bestaand of nieuw te vestigen bedrijf in het stedelijk gebied en het gebied buiten het stedelijk gebied, waarbij realisering van de dienst- of bedrijfswoning in overeenstemming moet zijn met rijks- en provinciaal beleid (o.a. Streekplan en Handleiding bestemmingsplannen etc.).</p> <p>7. Aanleg van baggerdepot in stedelijk gebied en/of buiten stedelijk gebied in overeenstemming met rijks-, provinciaal- en gemeentelijk beleid en de milieuwetgeving.</p> <p>8. Realisering van recreatieve voorzieningen binnen en/of buiten</p>	<p>4. Gelet op de ruimtelijke uitstralingseffecten van dergelijke maatschappelijke voorzieningen wordt er niet voor gekozen deze op de limitatieve lijst te plaatsen.</p> <p>5. In verband met de ruimtelijke uitstralingseffecten van dergelijke bouwwerken is er niet voor gekozen om licht-en reclamemasten op te nemen in de limitatieve lijst.</p> <p>6. Er is voor gekozen om de limitatieve vrijstellingslijst niet te doen gelden voor het buitengebied. Behoud van de kwaliteit van het buitengebied wordt van belang geacht. Bebouwing in het buitengebied kan zowel in functionele als in visuele zin de kwaliteit van het buitengebied aantasten. Voor dit buitengebied is de Handleiding bestemmingsplannen buitengebied van kracht. De limitatieve lijst ziet reeds op de bouw van woningen in het stedelijk gebied.</p> <p>7. De ruimtelijke uitstraling van een baggerdepot leidt ertoe dat deze niet wordt opgenomen in de limitatieve lijst. Voor wat betreft het buitengebied geldt hetzelfde als hiervoor onder punt 3 gesteld is. De limitatieve vrijstellingslijst geldt alleen voor het stedelijk gebied. Behoud van de kwaliteit van het buitengebied wordt van belang geacht. Bebouwing in het buitengebied kan zowel in functionele als in visuele zin de kwaliteit van het buitengebied aantasten. Voor het buitengebied geldt de Handleiding bestemmingsplannen buitengebied.</p> <p>8. Een aantal van de meest voorkomende recreatieve voorzieningen</p>	<p>4. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>5. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>6. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>7. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>8. Geen reden tot</p>

	stedelijk gebied, waarbij de aanleg in overeenstemming moet zijn met rijks-, provinciaal- en gemeentelijk beleid.	is al mogelijk op basis van artikel 19 lid 3 WRO. Voor wat betreft het buitengebied wordt verwezen naar de reactie onder punt 7.	aanpassing lijst.
Nieuwegein	<p>9. De voorwaarde dat een project geen ingrijpende effecten mag hebben op de omgeving is zeer subjectief, dus onwerkbaar.</p> <p>10. Binnen artikel 19 lid 3 is soms meer mogelijk dan binnen lid 2. Dit is verwarrend.</p>	<p>9. Deze voorwaarde ligt in het verlengde van het criterium voor de toepassing van artikel 19 lid 3: “afwijking van het bestemmingsplan van geringe planologische betekenis”.</p> <p>10. In de praktijk dient eerst bekeken te worden of een ontwikkeling past binnen de kaders van artikel 19 lid 3. Is dat niet het geval, dan moet worden gezien of artikel 19 lid 2 ruimte biedt. Is dat ook niet het geval, dan zal toepassing gegeven moeten worden aan lid 1. Het is dan ook niet mogelijk dat artikel 19 lid 3 meer ruimte biedt dan lid 2.</p>	<p>9. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>10. Geen reden tot aanpassing lijst.</p>
Rhenen	<p>11. Onder punt c van de lijst toevoegen dat er ook sprake mag zijn van nieuwbouw van bedrijven op bedrijventerreinen, kantoren op A- of B locaties, winkels buiten kernwinkelgebieden- of centrumwinkelgebieden en gebouwen voor bijzondere doeleinden (met kleinschalige omvang). Voor bijvoorbeeld een kleinschalig jongeren centrum moet nu een artikel 19 lid 1-procedure gevolgd worden. De zwaarte van deze procedure is niet in overeenstemming met de aard en de omvang van dit kleinschalige project.</p> <p>12. De toegestane hoogte van antennemasten onder punt f zou hoger dan 12 meter moeten zijn.</p>	<p>11. Op basis van de limitatieve lijst is reeds nieuwbouw tot 1500 m2 bruto-vloeroppervlak mogelijk. Nieuwbouw van een grotere omvang dient in verband met de ruimtelijke uitstralingseffecten en de relatie met het locatie-en mobiliteitsbeleid beoordeeld te worden in het kader van artikel 19 lid 1.</p> <p>12. In verband met de ruimtelijke uitstralingseffecten van antennemasten hoger dan 12 meter is er niet voor gekozen om deze mogelijkheid op te nemen in de limitatieve lijst. Uit het geringe aantal maal dat een beroep is gedaan op de zelfstandige projectprocedure (19 lid 1) voor het oprichten van antennemasten hoger dan 12 meter, valt bovendien onvoldoende rechtvaardiging te vinden voor het opnemen van deze</p>	<p>11. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>12. Geen reden tot aanpassing lijst.</p>

		mogelijkheid in de lijst.	
Soest	<p>13. Uitbreidingen aan bestaande gebouwen die verder gaan dan de kruimels zoals deze in artikel 19 lid 3 zijn opgenomen. (voorbeeld: uitbreidingen van bijgebouwen bij woningen tot 10 % van het totale perceelsoppervlak met een maximum van 100 m2.)</p> <p>14. Ingrijpende renovaties waarbij de hoofdfunctie behouden blijft.</p> <p>15. Plekken in bestaand stedelijk gebied met een bouwplan waarbij de woningvoorraad met niet meer dan 35 woningen toeneemt.</p> <p>16. Ondergeschikte afwijkingen van het geldende bestemmingsplan voor bouwen of afwijkend gebruik op plekken waar de bestemming nog niet is gerealiseerd. (voorbeeld: het bestemmingsplan laat een dubbele woning toe en er komt één woning. De hoogte van het dak wordt 1 meter hoger.)</p> <p>17. Bouwplannen die binnen de uitwerkingsregels van het bestemmingsplan vallen.</p> <p>18. Voor het buitengebied een algemene verklaring van geen bezwaar verlenen voor uitbreidingen van bestaande gebouwen tot 50 m2.</p>	<p>13. De genoemde uitbreiding past binnen het toepassingsbereik van artikel 19 lid 2.</p> <p>14. Ingrijpende renovaties zijn al mogelijk op grond van de limitatieve lijst.</p> <p>15. Gelet op de diversiteit in schaalniveau van gemeenten en het verschil in uitstralingseffecten van woningbouwplannen op de diverse gemeenten is er gekozen voor het gestelde onder sub a in de circulaire. Er is geen aanleiding om een wijziging aan te brengen in het aantal toegestane Woningen. Over het algemeen worden de aantallen voldoende geacht.</p> <p>16. Genoemde ondergeschikte afwijking is mogelijk met toepassing van de limitatieve lijst onder sub b.</p> <p>17. Het betreft hier geen artikel 19-verzoek. Dit artikel kan daarvoor dan ook net worden gebruikt.</p> <p>18. Er is voor gekozen om de limitatieve vrijstellingslijst niet te doen gelden voor het buitengebied, maar alleen voor het stedelijk gebied. Behoud van de kwaliteit van het buitengebied wordt van belang geacht. Bebouwing in het buitengebied kan zowel in functionele als in visuele zin de kwaliteit van het</p>	<p>13. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>14. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>15. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>16. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>17. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>18. Geen reden tot aanpassing lijst.</p>

	<p>19. Antennemasten binnen het stedelijk gebied tot een hoogte van maximaal 40 meter.</p> <p>20. Vervanging van bouwwerken en gebouwen ten behoeve van openbaar nut in stedelijk gebied.</p> <p>21. Verduidelijken van de circulaire door bijvoorbeeld per onderdeel voorbeelden op te nemen.</p>	<p>buitengebied aantasten. Voor dit buitengebied is de Handleiding bestemmingsplannen buitengebied van kracht.</p> <p>19. In verband met de ruimtelijke uitstralingseffecten van antennemasten van deze hoogte is er niet voor gekozen om deze mogelijkheid op te nemen in de limitatieve lijst. Uit het aantal maal dat op grond van artikel 19 lid 1 verzoeken zijn gedaan voor het oprichten van antennemasten die niet onder artikel 19 lid 2 vallen, valt bovendien onvoldoende rechtvaardiging te vinden voor het opnemen van deze mogelijkheid in de lijst.</p> <p>20. Aanpassing van de limitatieve vrijstellingslijst in die zin stuit op bezwaren van de VROM-inspectie. In de Circulaire artikel 19 zal een categorie van gevallen worden opgenomen waarvoor een specifieke verklaring van geen bezwaar op grond van artikel 19 lid 2 vereist is. Het voordeel hiervan is dat voor de projecten die onder de nieuwe categorie vallen niet de zwaardere artikel 19 lid 1-procedure gevolgd hoeft te worden. De nieuwe categorie zal de volgende projecten bevatten: Uitbreiding van bedrijven op bedrijfsterreinen, kantoren op A- of B-locaties, publiekgerichte functies binnen kernwinkel- of centrumgebieden, gebouwen voor bijzondere doeleinden en nutsvoorzieningen op maximaal 50 % van de aansluitende, niet als zodanig bestemde gronden. De totale uitbreiding (eventueel in combinatie met 3.1.2 onder c) mag maximaal 1500 m² bruto-vloeroppervlak beslaan.</p> <p>21. In zijn algemeenheid hebben wij geen signalen ontvangen die erop wijzen dat de circulaire onvoldoende duidelijk is. Wij zien</p>	<p>19. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>20. Een categorie gevallen wordt toegevoegd, waarvoor een specifieke verklaring van geen bezwaar vereist is o.g.v. artikel 19 lid 2.</p> <p>21. Geen reden tot aanpassing</p>
--	--	---	--

	<p>22. Verduidelijking van artikel 4c van de circulaire.</p> <p>23. Wellicht is het zinvol om gemeenten de mogelijkheid te geven om in te spreken/te reageren op een aangepaste concept-circulaire.</p>	<p>dan ook geen reden om aan het verzoek tot verduidelijking tegemoet te komen. Indien er vragen zijn over de circulaire dan kunt u contact opnemen met de sector RGO.</p> <p>22. Zie reactie onder punt 21).</p> <p>23. Daarin is voorzien via het gehouden onderzoek.</p>	<p>lijst.</p> <p>22. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>23. Geen reden tot aanpassing lijst.</p>
Veenendaal	<p>24. Realisering (gehele nieuwbouw) van bedrijfsgebouwen, kantoren, winkels en bijzondere doeleinden in woongebouwen.</p> <p>25. Antennemasten hoger dan 12 meter.</p> <p>26. De passage “mits de uitbreiding plaats vindt op de als zodanig bestemde aansluitende gronden” bij de limitatieve vrijstellingslijst onder c schrappen.</p>	<p>24. Dit valt onder “d” van de limitatieve lijst. Onder vervangen wordt “gehele nieuwbouw” verstaan.</p> <p>25. In verband met de ruimtelijke uitstralingseffecten van antennemasten hoger dan 12 meter is er niet voor gekozen om deze mogelijkheid op te nemen in de limitatieve lijst. Uit het aantal maal dat op grond van artikel 19 lid 1 verzoeken zijn gedaan voor het oprichten van antennemasten die niet onder artikel 19 lid 2 vallen, valt bovendien onvoldoende rechtvaardiging te vinden voor het opnemen van deze mogelijkheid in de lijst.</p> <p>26. Aanpassing van de limitatieve vrijstellingslijst in die zin stuit op bezwaren van de VROM-inspectie. In de Circulaire artikel 19 zal een categorie van gevallen worden opgenomen waarvoor een specifieke verklaring van geen bezwaar op grond van artikel 19 lid 2 vereist is. Het voordeel hiervan is dat voor de projecten die</p>	<p>24. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>25. Geen reden tot aanpassing lijst.</p> <p>26. Een categorie gevallen wordt toegevoegd, waarvoor een specifieke</p>

		<p>onder de nieuwe categorie vallen niet de zwaardere artikel 19 lid 1-procedure gevolgd hoeft te worden. De nieuwe categorie zal de volgende projecten bevatten:</p> <p>Uitbreiding van bedrijven op bedrijfsterreinen, kantoren op A- of B-locaties, publiekgerichte functies binnen kernwinkel- of centrumgebieden, gebouwen voor bijzondere doeleinden en nutsvoorzieningen op maximaal 50 % van de aansluitende, niet als zodanig bestemde gronden. De totale uitbreiding (eventueel in combinatie met 3.1.2 onder c) mag maximaal 1500 m² bruto-vloeroppervlak beslaan.</p>	<p>verklaring van geen bezwaar vereist is o.g.v. artikel 19 lid 2.</p>
--	--	--	--

5. ARTIKEL 19 WRO: AANTALLEN EN TERMIJNEN

In de discussienota “Artikel 19 WRO, een oude jas met een nieuwe voering” van januari 2000 die, vooraf ging aan de circulaire artikel 19, is een hoofdstuk gewijd aan de te verwachten effecten van de wetswijziging. Van de volgende effecten is uitgegaan:

- a. Verwacht werd dat naar schatting 60% van de aanvragen onder het regime van artikel 19 lid 3 (kruimelgevallen) zou komen te vallen en circa 10% onder het regime van artikel 19 lid 2 (aanvaard gemeentelijk beleid). In slechts 30% van de gevallen zal nog een specifiek verzoek om een verklaring van geen bezwaar gedaan worden. Een afname van 70% van het aantal artikel 19-aanvragen bij de provincie lag derhalve in de verwachting.
- b. Verwacht werd dat er een verschuiving zou optreden van administratie naar inhoud en overleg, ofwel van kwantiteit naar kwaliteit. Er werd een vermindering verwacht van de administratieve lasten door beperking van het aantal aanvragen, maar aangenomen werd dat de winst die daaruit zou voortvloeien grotendeels tenietgedaan zou worden door de extra inspanning die geleverd moet worden om de aanvragen te beoordelen op met name de ruimtelijke onderbouwing.

De vraag die in dit hoofdstuk centraal staat, is of de hierboven genoemde verwachtingen zijn uitgekomen.

Ad. a. In tabel 9 is het aantal ingekomen aanvragen in verschillende periodes weergegeven. We hebben gekozen voor periodes van een jaar, gerekend vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe WRO. Uit de gegevens blijkt dat voor de wetswijziging in april 2000 er 1649 aanvragen ingekomen zijn. Het daaropvolgende jaar bedraagt dat aantal nog maar 840 aanvragen. In de periode april 2001-april 2002 bedraagt het aantal ingekomen aanvragen 426. Dit laat een aanzienlijke afname zien.

Tabel 9

PERIODE	AANTAL INGEKOMEN AANVRAGEN
1. April 1999-april 2000	1649
2. April 2000-april 2001	840 (afname ten opzichte van periode 1 van 49%)
3. April 2001-april 2002	426 (afname ten opzichte van periode 1 van 74%)

Opgemerkt wordt dat de hierboven genoemde aantallen álle aanvragen betreffen, dus ook die op basis van andere artikelen dan artikel 19 WRO (zoals artikel 46 WRO en de binnenplanse anticipatie). De wetswijziging heeft echter geen invloed gehad op het aantal aanvragen op grond van “overige” artikelen. Gesteld kan daarom worden dat de afname die hier te zien is een afname is van de artikel 19-aanvragen naar aanleiding van de inwerkingtreding van de nieuwe wet.

Voor het jaar 2001 is wel een onderverdeling te geven in verklaringen van geen bezwaar die op basis van verschillende artikelen zijn aangevraagd. In dat jaar zijn er in totaal **406** verzoeken om afgifte van een verklaring van geen bezwaar binnengekomen. Deze zijn als volgt onder te verdelen:

Tabel 10

ARTIKEL	AANTAL (IN 2001)
19 lid 1	207
19 lid 2	6
Overige	193

Ad. b. Er heeft inderdaad een verschuiving van kwantiteit naar kwaliteit plaatsgevonden. De verwachting dat de administratieve lasten zullen afnemen door een vermindering van het aantal aanvragen is uitgekomen. Organisatorisch is daar na de inwerkingtreding van de nieuwe WRO al rekening meegehouden, door een vermindering in formatieruimte voor de administratief specialist bouwplannen.

De zelfstandige projectprocedure in artikel 19, lid 1 is ten opzichte van de oude artikel 19 WRO procedure verzwaaard. Dit geldt met name het vereiste van de ruimtelijke onderbouwing. De criteria, van provincie en rijk maar ook inmiddels volgens jurisprudentie, waaraan een ruimtelijke onderbouwing moet voldoen en de uiteindelijke invulling van de onderbouwing door gemeenten leiden tot veelvuldig overleg van de provincie met gemeenten en met de Inspectie VROM. Nieuwe wetgeving, aangescherpt beleid en jurisprudentie met betrekking tot bijvoorbeeld de Vogel- en Habitatrichtlijn, de MER-problematiek, de (analoge) toepassing van de ruimte voor ruimte regeling vragen veel extra aandacht bij de afhandeling van verzoeken om verklaringen van geen bezwaar. De winst die voort is gevloeid uit de vermindering van aanvragen wordt zoals verwacht inderdaad tenietgedaan door de extra inspanning die geleverd moet worden om de aanvragen te beoordelen op met name die ruimtelijke onderbouwing.

Overigens hebben de wijzigingen in de WRO er wel toe geleid dat de provincie zich bij de verklaringen van geen bezwaar in veel sterkere mate kan richten op gevallen die in het kader van haar beleid als wezenlijk moeten worden aangemerkt.

Dat aan de zelfstandige projectprocedure meer eisen worden gesteld, heeft ook duidelijk zijn gevolgen voor de doorlooptijd.

In tabel 11 staat in percentages en in aantallen aangegeven hoeveel aanvragen in de jaren 1999, 2000 en 2001 binnen 4 en binnen 8 weken zijn afgehandeld.

Tabel 11

DOORLOOPTIJD (IN PERCENTAGE EN IN AANTALLEN)	1999 (1-1- 1999 TOT 1-1-2000)	2000 (1-1- 2000 TOT 1-1-2001)	2001 (1-1- 2001 TOT 1-1-2002)
Binnen 4 weken	52% (788)	47% (578)	24% (103)
Tussen 4 en 8 weken	36% (546)	36% (443)	14% (60)
Meer dan 8 weken	12%(182)	17% (209)	62% (265)
Totaal	1516	1230	428

Opvallend is dat, hoewel in 2001 het aantal aanvragen beduidend lager is dan in voorafgaande jaren, het aantal aanvragen dat een langere doorlooptijd heeft dan 8 weken in 2001 sterk is toegenomen. Uit de cijfers blijkt dat, waar in 1999 nog 52% van de artikel 19-aanvragen binnen 4 weken afgedaan werd, dat in 2001 gereduceerd is tot 24%.

De zaken die nog naar de provincie gaan, hebben een langere behandeltijd nodig. Hiervoor zijn de volgende oorzaken aan te wijzen:

- Het betreft vaak complexe zaken;
- Het rijkstoezicht is scherper geworden en het oordeel van de Inspectie Ruimtelijke ordening laat langer op zich wachten;
- De beoordeling van de ruimtelijke onderbouwing die aan een aanvraag ten grondslag moet liggen, vergt een goede afweging; de inhoud van de ruimtelijke onderbouw vraagt om veelvuldig overleg met gemeenten;
- Uit de praktijk blijkt dat gemeenten vaak onzorgvuldig zijn met het invullen van het aanvraagformulier voor een verklaring van geen bezwaar. Deze formulieren worden regelmatig onvolledig of onjuist ingevuld. Regelmatig ontbreken de voor een goede beoordeling vereiste stukken. Het gaat dan met name om de ruimtelijke onderbouwing, die ingevolge de nieuwe WRO vereist is. In het algemeen vraagt de behandelend ambtenaar eerst telefonisch of per e-mail om de ontbrekende informatie. Als die dan uitblijft, wordt op grond van artikel 4:5 van de Algemene wet bestuursrecht een schriftelijk verzoek om informatie gedaan en de behandeling opgeschort tot de benodigde stukken compleet zijn;
- De Arrondissementsrechtbank te Utrecht heeft zich in de uitspraken d.d. 12 maart 2001, nrs. SBR 98/709, SBR 98/810 en SBR 99/965 (inzake de rechtsgeldigheid van de mandateringsregeling) negatief uitgelaten over de mandatering aan het hoofd van de sector RGO. Uit (inmiddels vaste) jurisprudentie is gebleken dat bij zaken waarbij sprake is van een planologisch ingrijpende situatie, de besluitvorming dient te geschieden door gedeputeerde staten zelf. Mandatering van de beslissingsbevoegdheid is op grond van deze jurisprudentie niet meer mogelijk, zodat iedere aanvraag in de vergadering van gedeputeerde staten moet komen. Het hoofd van de sector RGO heeft nu nog slechts een ondertekeningsmandaat. Hierdoor moet er, gelet op de te doorlopen interne procedures, per aanvraag gemiddeld een week extra opgeteld worden.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Uit de verzamelde en hiervoor vermelde gegevens is een aantal conclusies te trekken. Bovendien kan er naar aanleiding van de bevindingen een aantal aanbevelingen gedaan worden. In dit hoofdstuk komen deze conclusies en aanbevelingen aan de orde.

6.1. Conclusies

Allereerst blijkt uit de hoeveelheid in dit onderzoek gemelde projecten dat de meeste gemeenten regelmatig gebruik maken van de limitatieve vrijstellingslijst. Zij zijn over het algemeen tevreden met de lijst in haar huidige vorm. Dit valt op te maken uit het geringe aantal verzoeken om aanpassing dat gedaan is. Een aantal suggesties voor aanpassing van de limitatieve lijst hebben betrekking op uitbreiding van het werkingsgebied van de lijst met het buitengebied. Er is echter voor gekozen om de limitatieve lijst niet van toepassing te doen zijn op het buitengebied, maar alleen op het stedelijk gebied. De reden hiervoor is dat de kwaliteit van het buitengebied van groot belang wordt geacht en bebouwing zowel in functionele als in visuele zin de kwaliteit hiervan kan aantasten. Een aantal gemeenten heeft suggesties gedaan met betrekking tot eventuele aanpassingen van de limitatieve vrijstellingslijst, die geen betrekking hebben op het buitengebied. Voorts zijn er, los van dit onderzoek, in de praktijk door gemeenten enkele opmerkingen gemaakt. Een aantal van deze opmerkingen heeft geleid tot aanpassing van de limitatieve lijst. Deze aanpassingen zijn hieronder bij de aanbevelingen (hoofdstuk 6.2) weergegeven.

In het voorgaande is aangegeven dat verwacht werd dat de komst van de nieuwe WRO een aantal effecten met zich mee zou brengen. Een van die verwachte effecten was dat er een afname zou komen van het aantal aanvragen bij de provincie. Zoals blijkt uit de gegevens met betrekking tot artikel 19 lid 1 WRO is er inderdaad een flinke afname te constateren in het aantal aanvragen dat de provincie ontvangt. Het streven om door middel van de invoering van een “lichtere vrijstellingsprocedure” in de vorm van artikel 19 lid 2 een vermindering van de bestuurslasten te bewerkstelligen lijkt geslaagd als alleen wordt gekeken naar het aantal aanvragen dat bij de provincie ingediend wordt. Wordt echter ook de behandeltijd van de overgebleven aanvragen in aanmerking genomen, dan moet geconcludeerd worden dat deze aanvragen in verband met hun complexiteit een langere behandeltijd vergen. Dat de gemiddelde doorlooptijd van aanvragen langer is geworden, blijkt ook uit de gegevens in tabel 11. Hoewel in 2001 het aantal aanvragen beduidend lager is dan in voorafgaande jaren, is het aantal aanvragen dat een langere doorlooptijd heeft dan 8 weken in 2001 sterk toegenomen.

6.2. Aanbevelingen

Zoals gezegd hebben gemeenten, zowel in de praktijk, als in het kader van dit onderzoek, opmerkingen gemaakt en suggesties gedaan met betrekking tot de limitatieve vrijstellingslijst. Hieronder is weergegeven welke aanpassingen naar aanleiding van die opmerkingen en suggesties gedaan worden.

Naar aanleiding van opmerkingen uit de praktijk:

- ⌚ Aan onderdeel b wordt toegevoegd “indien het gaat om een toename” (van het aantal woningen).

- ⌚ Onderdeel c wordt aangevuld met een categorie “publieksgerichte functies”.
- ⌚ Onderdeel f van de lijst wordt als volgt geformuleerd: “Realisering van bouwwerken als bedoeld in artikel 2 sub e, f en g van het Besluit Meldingsplichtige Bouwwerken alsmede antennemasten tot een hoogte van 12 meter.”

Naar aanleiding van een opmerking van de gemeente in het kader van het onderzoek:

- ⌚ Een nieuwe categorie van gevallen wordt aan de circulaire artikel 19 toegevoegd, waarvoor wel een specifieke verklaring van geen bezwaar op grond van artikel 19 lid 2 vereist is. Deze categorie houdt de volgende projecten in:

Uitbreiding van bedrijven op bedrijfsterreinen, kantoren op A- of B-locaties, publiekgerichte functies binnen kernwinkel- of centrumgebieden, gebouwen voor bijzondere doeleinden en nutsvoorzieningen op maximaal 50 % van de aansluitende, niet als zodanig bestemde gronden. De totale uitbreiding (eventueel in combinatie met 3.1.2 onder c) mag maximaal 1500 m² bruto vloeroppervlak beslaan.

In het begeleidend schrijven bij de circulaire artikel 19 van 4 april 2000 is de opmerking gemaakt dat de Inspecteur van de Ruimtelijke Ordening zich op het standpunt stelt dat een algemene verklaring van geen bezwaar niet van toepassing is in beschermde stads-en dorpsgezichten. De reden hiervoor is dat de memorie van toelichting bij de WRO dit uitsluit. In de circulaire zelf staat bij de limitatieve vrijstellingslijst hierover niets vermeld. Voor de volledigheid wordt bij de aangepaste limitatieve lijst deze opmerking wel opgenomen.

Voorts zal bij de limitatieve vrijstellingslijst de opmerking geplaatst worden dat het daarin onder f genoemde Besluit Meldingsplichtige Bouwwerken vermoedelijk per 1 januari 2003 zal komen te vervallen.

De hierboven genoemde aanpassingen zijn opgenomen in een aangepaste limitatieve vrijstellingslijst. Deze is opgenomen in bijlage 3 op pagina 27. De nieuwe categorie van gevallen die aan de circulaire wordt toegevoegd, is eveneens in bijlage 3 opgenomen.

BIJLAGEN

Bijlage 1

Paragraaf 3.2.2 van de circulaire artikel 19: de limitatieve vrijstellingslijst

Voor het stedelijk gebied kunnen de volgende projecten via de algemene verklaring van geen bezwaar worden afgehandeld:

- a. Realisering van nieuwe woningbouw tot een maximum van 25 woningen voor kernen binnen de stadsgewesten en regionale opvangkernen en tot een maximum van 10 woningen in kernen, waarvoor een restrictief beleid geldt (zie kaart 2 op pag. 26 streekplan);**
- b. Vervanging, verbouwing en/of uitbreiding van woongebouwen, ongeacht de maatvoering, mits de toename van het aantal woningen niet meer bedraagt dan 25 respectievelijk 10 woningen;**
- c. Vervanging, verbouwing en/of uitbreiding van bedrijven op bedrijfsterreinen, kantoren op A- of B-locaties, winkels binnen kernwinkel- of centrumgebieden en gebouwen voor bijzondere doeleinden, mits de uitbreiding plaatsvindt op de als zodanig bestemde aansluitende gronden en tot een maximum van 1.500 m² bruto-vloeroppervlak;**
- d. Wijziging, incl. vervanging en/of verbouwing, van bedrijfsgebouwen, kantoren, winkels en bijzondere doeleinden in woongebouwen;**
- e. Aanpassing van bestaande en aanleg van nieuwe, naar aard beperkte weg-, water- en groenvoorzieningen, mits deze niet samenhangen met of voortvloeien uit nieuwe planmatige uitbreidingen of reconstructies;**
- f. Realisering van bouwwerken als bedoeld in artikel 2 sub e, f en g van het Besluit Meldingsplichtige Bouwwerken alsmede antennemasten tot een hoogte van 12 meter, dan wel 5 meter boven de nokhoogte van een bestaand gebouw.**

Projecten binnen deze categorie dienen aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- **Het project dient te liggen in het stedelijk gebied, zoals dit is begrensd door de bebouwingscontouren van het vigerende streekplan Utrecht;**
- **Het project mag geen ingrijpende effecten op de omgeving hebben en mag geen onevenredige afbreuk doen aan de aangrenzende functies of bestemmingen;**
- **Het project dient in overeenstemming te zijn met de relevante wetgeving op het gebied van o.a. milieu en water;**
- **Het project mag niet in strijd zijn met bekendgemaakt rijks- en provinciaal beleid, in het bijzonder het locatie- en mobiliteitsbeleid (inclusief flankerend parkeerbeleid) en het beleid ten aanzien van grootschalige en perifere detailhandel (het GDV/PDV-beleid).**

Bijlage 2

Artikel 20 BRO

- 1.** Voor de toepassing van artikel 19, derde lid, van de wet komen in aanmerking:
  - a.** een uitbreiding van of een bijgebouw bij:
    - 1.** een woongebouw in de bebouwde kom, mits het aantal woningen gelijk blijft;
    - 2.** een woongebouw buiten de bebouwde kom, mits het aantal woningen gelijk blijft en
      - a.** het bruto-vloeroppervlak van de uitbreiding of het bijgebouw niet groter is dan 25 m²,
      - b.** de uitbreiding of het bijgebouw bestaat uit één bouwlaag en gemeten vanaf het aansluitende terrein niet hoger is dan 5 meter en
      - c.** de uitbreiding niet tot gevolg heeft dat het aansluitende terrein voor meer dan 50% bebouwd is, dan wel dat de oppervlakte die op grond van het geldende bestemmingsplan voor bebouwing in aanmerking komt met meer dan 50% wordt overschreden;
    - 3.** een ander gebouw in de bebouwde kom, alsmede een ander gebouw buiten de bebouwde kom met een agrarische bestemming, mits de uitbreiding niet tot gevolg heeft dat:
      - a.** het aansluitende terrein voor meer dan 50% bebouwd is, en
      - b.** de oppervlakte die op grond van het geldende bestemmingsplan voor bebouwing in aanmerking komt met meer dan 50% wordt overschreden;
  - b.** een gebouw ten behoeve van een openbare nutsvoorziening, het openbaar vervoer of het wegverkeer:
    - 1.** waarvan het bruto-vloeroppervlak niet groter is dan 25 m², en
    - 2.** dat bestaat uit één bouwlaag en dat gemeten vanaf het aansluitende terrein niet hoger is dan 5 m ;
  - c.** een bouwwerk, geen gebouw zijnde:
    - 1.** waarvan het bruto-vloeroppervlak niet groter is dan 25 m², en
    - 2.** dat gemeten vanaf het aansluitende terrein niet hoger is dan 5 m;
  - d.** een kas of een bedrijfsgebouw van lichte constructie:
    - 1.** ten dienste van een agrarische bestemming, en
    - 2.** waarvan het bruto-vloeroppervlak niet groter is dan 100 m²;
  - e.** een wijziging in het gebruik van opstallen in de bebouwde kom, mits het aantal woningen gelijk blijft en het gebruik niet meer omvat dan een bruto-vloeroppervlak van 1500 m².
- 2.** Onder een gebouw als bedoeld in het eerste lid wordt verstaan een gebouw als bedoeld in artikel 1, onder c, van de Woningwet.
- 3.** Onder een woongebouw als bedoeld in het eerste lid wordt mede verstaan een woonwagen als bedoeld in artikel 1, eerste lid, onder f, van de Huisvestingswet.

Bijlage 3

Tekst limitatieve vrijstellingslijst na wijziging en categorie waarvoor een specifieke verklaring van geen bezwaar ex artikel 19 lid 2 vereist is

Voor het stedelijk gebied kunnen de volgende projecten via de algemene verklaring van geen bezwaar worden afgehandeld (ook al zijn er zienswijzen tegen ingediend):

- a. Realisering van nieuwe woningbouw tot een maximum van 25 woningen voor kernen binnen de stadsgewesten en regionale opvangkernen en tot een maximum van 10 woningen in kernen, waarvoor een restrictief beleid geldt (zie kaart 2 op pag. 26 streekplan);
- b. Vervanging, verbouwing en/of uitbreiding van woongebouwen, ongeacht de maatvoering; indien het gaat om een toename van het aantal woningen mag deze niet meer bedragen dan 25 respectievelijk 10 woningen;
- c. Vervanging, verbouwing en/of uitbreiding van bedrijven op bedrijfsterreinen, vervanging, verbouwing en/of uitbreiding van kantoren op A- of B-locaties, winkels en publieksgerichte functies binnen kernwinkel- of centrumgebieden en gebouwen voor bijzondere doeleinden mits de uitbreiding plaatsvindt op de als zodanig bestemde aansluitende gronden. De uitbreiding mag maximaal 1500m² bruto-vloeroppervlak beslaan.
- d. Wijziging, incl. vervanging en/of verbouwing, van bedrijfsgebouwen, kantoren, winkels en bijzondere doeleinden in woongebouwen;
- e. Aanpassing van bestaande en aanleg van nieuwe, naar aard beperkte weg-, water- en groenvoorzieningen, mits deze niet samenhangen met of voortvloeien uit nieuwe planmatige uitbreidingen of reconstructies;
- f. Realisering van bouwwerken als bedoeld in artikel 2 sub e, f en g van het Besluit Meldingplichtige Bouwwerken¹² alsmede antennemasten tot een hoogte van 12 meter.

Projecten binnen deze categorieën dienen aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- Het project dient te liggen in het stedelijk gebied, zoals dit is begrensd door de bebouwingscontouren van het vigerende streekplan Utrecht;
- Het project mag geen ingrijpende effecten op de omgeving hebben en mag geen onevenredige afbreuk doen aan de aangrenzende functies of bestemmingen;
- Het project dient in overeenstemming te zijn met de relevante wetgeving op het gebied van o.a. milieu en water;
- Het project mag niet in strijd zijn met bekendgemaakt rijks- en provinciaal beleid, in het bijzonder het locatie- en mobiliteitsbeleid (inclusief flankerend parkeerbeleid) en het beleid ten aanzien van grootschalige en perifere detailhandel (het GDV/PDV-beleid).

Op grond van de Memorie van Toelichting bij de WRO is de algemene verklaring van geen bezwaar niet van toepassing in beschermde stads- en dorpsgezichten.

---

¹² Dit besluit zal vermoedelijk per 1 januari 2003 vervallen.

Voor de volgende gevallen achten wij een (specifieke) verklaring van geen bezwaar op grond van artikel 19 lid 2 WRO vereist:

Uitbreidingen van bedrijven, kantoren op A- op B-locaties, winkels en publiekgerichte functies binnen kernwinkel- of centrumgebieden, gebouwen voor bijzondere doeleinden en nutsvoorzieningen op aansluitende, niet als zodanige bestemde gronden mits deze gronden met niet meer dan 50 % worden bebouwd. De totale uitbreiding (eventueel in combinatie met 3.1.2 onder c) mag maximaal 1500 m² bruto vloeroppervlak beslaan.

Projecten binnen deze categorie dienen aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- **Het project dient te liggen in het stedelijk gebied, zoals dit is begrensd door de bebouwingscontouren van het vigerende streekplan Utrecht;**
- **Het project is niet gelegen binnen de Ecologische Hoofdstructuur of binnen een beschermd stads- of dorpsgezicht;**
- **Het project dient te voldoen aan de in acht te nemen externe veiligheidszones en/of andere vrijwaringszones;**
- **Het project mag geen ingrijpende effecten op de omgeving hebben en mag geen onevenredige afbreuk doen aan de aangrenzende functies of bestemmingen;**
- **Het project dient in overeenstemming te zijn met de relevante wetgeving op het gebied van o.a. milieu en water;**
- **Het project mag niet in strijd zijn met bekendgemaakt rijks- en provinciaal beleid, in het bijzonder het locatie- en mobiliteitsbeleid (inclusief flankerend parkeerbeleid) en het beleid ten aanzien van grootschalige en perifere detailhandel (het GDV/PDV-beleid).**

Voldaan dient te worden aan het gestelde in paragraaf 2.4.

Wij wijzen er op dat deze regeling, evenals de regeling genoemd in 3.1.2, niet cumulatief mag worden toegepast.

Bijlage 4

Toelichting op de tabellen:

Tabel 1: De limitatieve vrijstellingslijst (art. 19 lid 2)

1. Wat is de aard van het project waarvoor vrijstelling is verleend? (bijvoorbeeld (uitbreiding van) woning, winkel, kantoorruimte)
2. Om welke categorie uit de lijst gaat het? (categorie a t/m f)
3. Wat is de locatie van het project (adres en postcode)?
4. Van welk bestemmingsplan is vrijstelling verleend (naam en datum goedkeuring van het plan)?
5. Zijn er zienswijzen ingediend? (altijd invullen ja/nee)
6. Waarom bent u van mening dat er geen sprake is van ingrijpende effecten op de omgeving of afbreuk aan de aangrenzende functies of bestemmingen?
7. Is er andere wetgeving relevant en zoja, welke?
8. Heeft het project relatie met het locatie- en mobiliteitsbeleid of het beleid t.a.v grootschalige en perifere detailhandel (het GDV/PDV- beleid)? Zoja, welk?
9. Is de ruimtelijke onderbouwing specifiek toegesneden op dit project of vloeit deze voort uit een beleidsdocument?

Tabel 2: Projecten o.b.v. aanvaard gemeentelijk beleid (art. 19 lid 2)

1. Wat is de aard van het project waarvoor vrijstelling is verleend?
2. Welk beleidsdocument ligt ten grondslag aan de algemene verklaring van geen bezwaar?
3. Op welke datum is vrijstelling verleend?
4. Wat was de locatie van het project (adres en postcode)?
5. Van welk geldend bestemmingsplan is vrijstelling verleend (naam en datum goedkeuring van het plan)?

Tabel 3: De kruimelgevallen (art. 19 lid 3)

1. Om welke categorie van art. 20 BRO gaat het bij het verlenen van vrijstelling? (a t/m e)
2. In hoeveel gevallen is er gebruik gemaakt van de kruimellijst?
3. Alleen als het onderdeel e betreft: wat is de aard en de locatie van het project?

Tabel 4: Niet-gehonoreerde projecten

1. Wat is de aard van de niet-gehonoreerde projecten?
2. Zou er sprake zijn geweest van toepassing van artikel 19 lid 1 of 19 lid 2?
3. Wat is de reden van de afwijzing?

5: Open vraag

Tabel 2: Projecten o.b.v. aanvaard gemeentelijk beleid (art. 19 lid 2)

1.aard van het project	2.beleidsdocument	3.datum verlenen vrijstelling	4.locatie van project (adres en postcode)	5.plan waarvan vrijstelling is verleend

Tabel 4: Niet-gehonoreerde projecten

1. aard van het project	2. artikel 19 lid 1 of lid 2	3. reden van de afwijzing

Open vraag

Op welke punten zou u de limitatieve vrijstellingslijst aangepast willen zien? (bijvoorbeeld n.a.v ervaringen in de praktijk)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....